

MEASURING BANK FINANCIAL CONDITION:
A FRAMEWORK FOR DIAGNOSTICS OF THE POSSIBILITY OF DEFAULT

Summary. In this article it is examined the bank financial condition evaluation problem, and possibility of its comparison with other banks. In addition, the authors made an attempt to take into account the influence of the primary environment dynamics – the market of banking services into the activity of some bank; this influence is the result of macro factors that directly affect the financial services market. The study considers the concept of a financial condition analysis that is based on the risk of default of a particular bank, takes into account the risk of bank default within the banking market, and the risk of default of the bank within the target set of banks with a comparably comparable financial condition. The model for assessing the bank financial condition is directly realized by taking into account the indicators of the bank financial condition and also financial condition of its direct competitors.

Key words: risk of default, bank, financial condition, bankruptcy diagnostics, macro factors.

УДК 330.341.4(477)

Сімків Л. Є.

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії економіки та управління
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

Мелінишин Н. Т.

*студентка
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

Simkiv L. Ye.

*Ph. D. in Economics, Associate Professor
of Theory of Economics and Management Sub-Department
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*

Melinyshyn N. T.

*Student
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність дослідження структурних зрушень в економіці. Проведено аналіз структури ВДВ за видами економічної діяльності. Здійснено оцінку масштабів структурних зрушень, їх швидкості та інтенсивності у галузевому вимірі. На основі проведених розрахунків оцінено інтенсивність протікання структурних зрушень. Окреслено перспективи та основні напрями структурних змін, які необхідні для досягнення зростання економіки.

Ключові слова: структура економіки, структурні зрушення, валова додана вартість, маса структурних зрушень, швидкість структурних зрушень, інтенсивність структурних зрушень.

Постановка проблеми. Структурна недосконалість національної економіки, основними рисами якої стали витратний характер виробництва, сировинний характер експорту, монопольний імпорт енергоносіїв, високий рівень зовнішньої заборгованості, територіальні диспропорції, нерациональне використання ресурсного, виробничого і науково-технічного потенціалу, негативно впливають на динаміку соціально-економічного розвитку як країни загалом, так і регіонів зокрема. Упродовж багатьох років структурні перетворення в економіці країни відбувалися за умов відсутності єдиної стратегії її структурної перебудови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і прикладним питанням дослідження структурних зрушень в економіці присвячені наукові праці вчених: В.П. Александрової, О.І. Барановського, В.М. Гейця, Б.М. Данилишина, С.І. Дорогунцова, Я.А. Жаліло, В.О. Онищенко, Т. Шинкаренка, С.Л. Шульц та ін. Проте, незважаючи на значний науковий доробок за цією проблематикою, невирішеними залишаються питання, пов'язані з методикою оцінки тенденцій, динаміки та інтенсивності структурних зрушень. Подальші дослідження структурних проблем регіональної

економіки сприятимуть визначенню можливостей ціле-спрямованої перебудови її структури з метою підвищення ефективності реалізації стратегічних і поточних завдань соціально-економічного розвитку території.

Метою статті є проведення оцінки масштабів структурних зрушень, їх швидкості та інтенсивності у галузевому вимірі.

Виклад основного матеріалу. Структурні зрушення в економічних системах доцільно розглядати як процеси зміни пропорцій між порівняльними елементами цих систем, зумовлені нерівномірною динамікою їх кількісних характеристик. Нерівномірність темпів зростання структурних складників економічних систем приводить до зміни галузевих та територіальних пропорцій, і в цьому сенсі структурні зрушення виступають результатом економічного зростання.

Головною відмінною рисою структурних зрушень є наявність чіткої відправної точки початку цих зрушень – зміна в системі потреб суб'єктів господарської діяльності та можливість визначити, досягнута мета, чи ні. Тому можна висунути гіпотезу про те, що структурні зміни

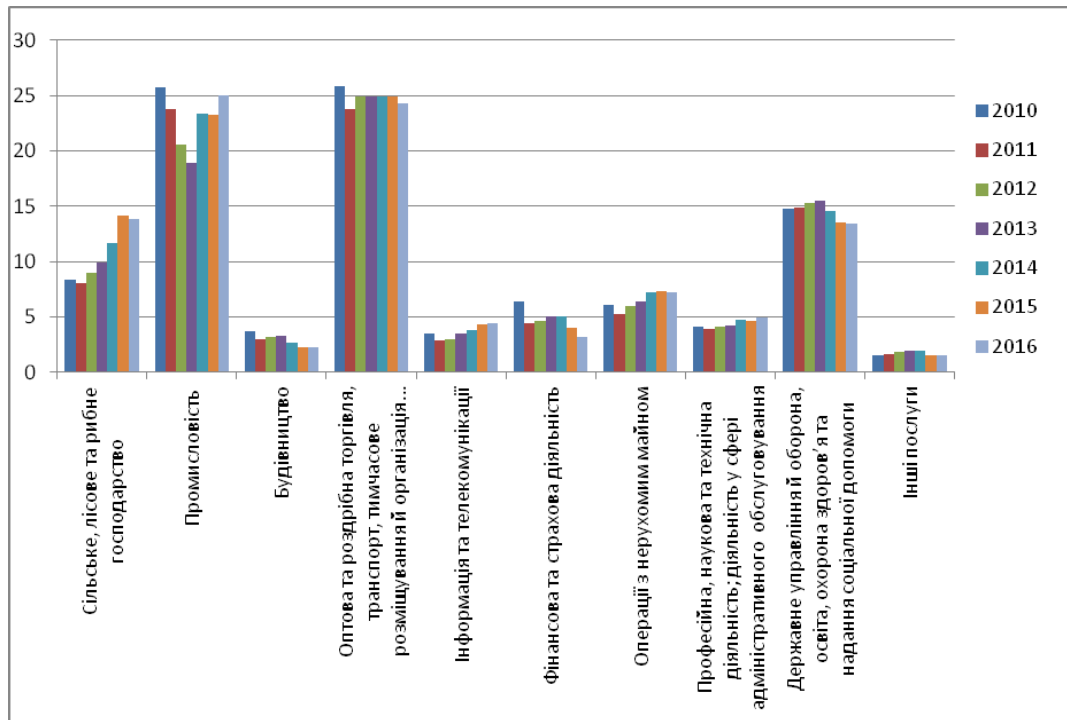

Рис. 1. Структура валової доданої вартості за видами економічної діяльності у 2010–2016 рр., %

Джерело: розраховано авторами за [6]

в економіці є результатом різних структурних зрушень різної природи і спрямованості, що наочно проявилось на прикладі системної структурної кризи в Україні кінця XX – початку XXI ст. [1; 2; 3].

Сучасна структура економіки регіонів України є результатом еволюційного розвитку секторно-галузевої структури економіки регіонів України, яка сформувалася протягом різних періодів її господарської історії [4, с. 3]. Економіка залишається слабо диверсифікованою і вразливою до коливань кон'юнктури світових ринків, характеризується низьким рівнем інновацій та ефективності використання ресурсів, а також високою волатильністю траєкторії макроекономічної динаміки. Тому не вдається сформувати ефективний внутрішній механізм розвитку, який би сформував стійкий адаптаційний потенціал національної економіки, забезпечив її спроможність до автономної трансформації в умовах значної глобальної невизначеності. З другої половини 2000-х експортно-сировинна модель економіки почала еволюціонувати в бік моделі, що базується на підвищенні ролі внутрішнього попиту, активізації інвестиційної діяльності, орієнтації виробників на виготовлення товарів кінцевого споживання [5, с. 217–233].

Зростання української економіки визначалося насамперед можливостями адаптації до зміни зовнішніх та внутрішніх інституційних та економічних умов, а не формуванням внутрішніх засад стійкого розвитку.

Аналіз структури ВДВ за видами економічної діяльності протягом 2010–2016 рр., свідчить, що лідером у структурі національної економіки України була промисловість. Друге місце у структурі ВДВ посідають види економічної діяльності, які надають такі послуги, як оптова та роздрібна торгівля, транспорт, тимчасове розміщування й організація харчування; державне управління й оборона, освіта, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; операції з нерухомим майном. Проте вплив кризових явищ в економіці, військові дії на сході країни

негативно позначилися на розвитку цих галузей. Найбільші втрати характерні для промисловості, будівництва і фінансової діяльності. У 2016 р. їх частка у структурі ВДВ дещо скоротилася. Так, питома вага промисловості становила 25,0% проти 25,7% у 2010 р., будівництва – 2,3% проти 3,7%, фінансової діяльності – 3,2% проти 6,4% відповідно. Спостерігається зменшення вкладу оптової та роздрібною торгівлі, транспорту, тимчасового розміщування й організації харчування у створення ВДВ з 25,8% у 2010 р. до 24,3% у 2016 р., державного управління й оборони, освіти, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги – з 14,8% до 13,4% відповідно. Водночас зростає частка у структурі ВДВ таких галузей, як сільське господарство, операції з нерухомим майном, інформаційна та телекомунікаційна діяльність (рис. 1).

Протягом аналізованого періоду простежується зростання питомої ваги сільського господарства у структурі ВДВ, яке завжди вважалося для України одним з основних видів економічної діяльності (з 8,4% у 2010 р. до 13,8% у 2016 р.). Варто зазначити, що зростання сільського господарства відбулося не за рахунок сподіваного прискореного розвитку цих галузей і перетворення України на передову аграрну країну, а за рахунок того, що спад у цих галузях був дещо меншим за середній в економіці, а також завдяки швидшому зростанню відпускних цін.

Впродовж 2010–2016 рр. відбулося скорочення питомої ваги і будівництва в структурі ВДВ (на 1,4%). Визначальними чинниками негативної динаміки сектору будівництва залишаються різке обмеження доступу до джерел зовнішнього фінансування, зменшення доходів населення, висока заборгованість підприємств і зниження капітальних видатків бюджету, що посилюють дефіцит обігових коштів для будівельних підприємств.

Спостерігається в цей період і суттєве зменшення у структурі ВДВ ринку фінансових послуг з 6,4% до 3,2%. Відповідно до офіційних звітів Національного банку, тільки за період із 2014 р. по 2016 р. сукупний обсяг не-

погашених кредитів у фізичних осіб скоротилися на 13%, до 145,7 млрд. грн. Водночас утричі зростає прострочена заборгованість за кредитами – до 23% від усіх позик [7]. Така ситуація свідчить про падіння платоспроможності українських громадян, що загрожує ще більшою кризою невиконання за кредитами, виданими в попередні роки.

Негативний вплив на фінансову та страхову діяльність мали і певні зміни в банківській сфері, проведені новим керівництвом НБУ, що привело до зростання впливу іноземних банків. Так, від початку 2014 р. частка іноземних інвесторів у статутному капіталі українських банків зростає більш ніж на третину, до 45,9%. Зі 180 банків, що діяли в 2014 р., до травня 2016 р. залишилось 109, із них 42 – банки з іноземним капіталом [7]. З одного боку, такі кроки дали змогу досягнути певної стабілізації банківського сектору, але з іншого – посилили залежність України від іноземних фінансових установ.

До негативних тенденцій у сфері структурних зрушень економіки України слід віднести і зменшення в структурі ВДВ питомої ваги інноваційно-орієнтованих видів економічної діяльності. Так, починаючи з 2010 р. до 2013 р. спостерігалось незначне збільшення питомої ваги освіти (0,4%), наукової та технічної діяльності (0,7%) у структурі економіки країни. Однак уже в наступні роки їх структурна частка зменшилася.

Структурні зрушення можуть характеризуватися якісними і кількісними показниками і пов'язані з певними економічними інтересами і потребами окремих суб'єктів або їхніх груп. Масштаби структурних процесів в економіці демонструє показник маси структурних зрушень (рис. 2).

Так, аналіз маси структурних зрушень в Україні за різними видами економічної діяльності свідчить, що впродовж 2010–2016 рр. зростання цього показника відбувалося в сільському, лісовому та рибному господарстві (4,2%), оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів (8,8%) та державному управлінні й обороні (0,5%). Значні структурні зрушення спостерігалися у фінансовій та страховій діяльності (–3,1%), промисловості (–2,0%), будівництві

(–1,2%), охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги (–1,2%), транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності (–1,1%), освіті (–1,1%). Від'ємні значення показників свідчать про зменшення питомої ваги цих галузей у структурі ВДВ. Визначальними чинниками негативної динаміки в цих галузях є різке обмеження доступу до джерел зовнішнього фінансування, падіння доходів населення, висока заборгованість підприємств і зниження капітальних видатків бюджету, що посилюють дефіцит обігових коштів для підприємств в цих секторах.

Результати оцінки масштабів структурних зрушень у галузевому вимірі доцільно доповнити показниками їх швидкості та інтенсивності. Зокрема, найбільша швидкість структурних зрушень характерна для сфери послуг (за рахунок зростання питомої ваги торгівлі (1,47) та операцій з нерухомим майном (0,15)) і сільського господарства (0,7). Швидкість, з якою відбувалося зменшення частки промисловості у структурі ВДВ, становила 0,4 в рік, а частки фінансової діяльності – 0,52. Водночас швидкість структурних зрушень у транспорті, державному управлінні, освіті, охороні здоров'я залишаються досить низькими, що є свідченням збереження їх структурних пропорцій в економіці. Оцінка інтенсивності структурних зрушень за показником їх швидкості підтверджує те, що структурні зрушення в економіці України відбуваються доволі повільно.

Загалом диференціація між найвищим і найнижчим показником швидкості структурних змін в економіці України становить 29,4 раза.

При цьому варто зазначити, що чим вищою є інтенсивність структурних зрушень, тим більшу структуроутворюючу роль в економіці вони відіграватимуть. Протягом досліджуваного періоду коефіцієнт інтенсивності структурних зрушень в економіці України становив 0,245, що тільки підтверджує відсутність кардинальних структурних зрушень (рис. 3).

Найінтенсивніше структурні зрушення відбувалися в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів де цей показник становив 12,91, фінансовій та страховій діяльності (1,6) та сільському

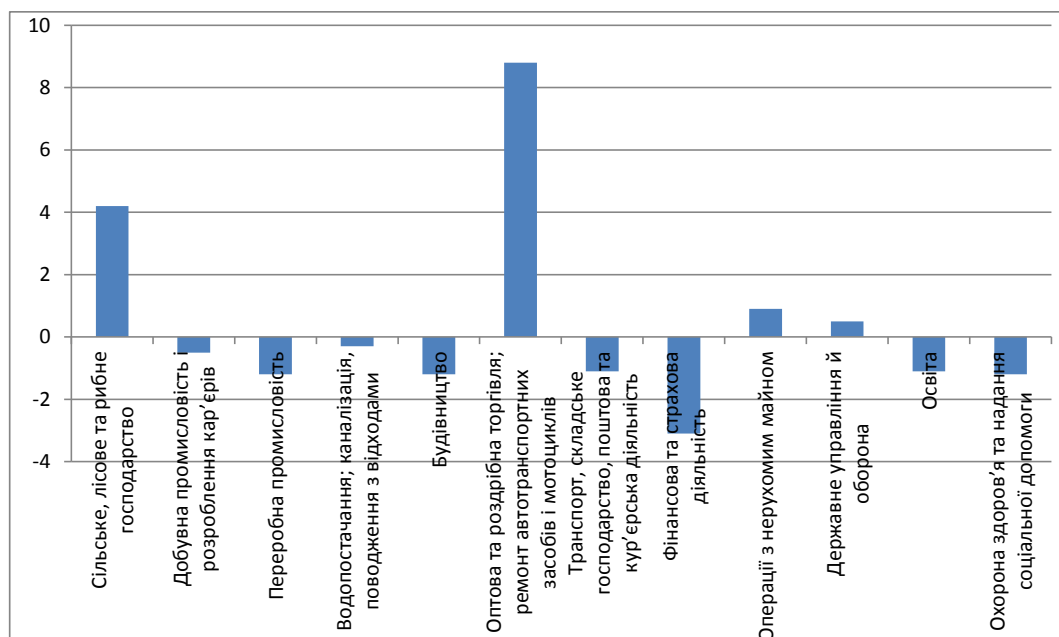

Рис. 2. Маса структурних зрушень в економіці України впродовж 2010–2016 рр., %

Джерело: розраховано авторами за [8]

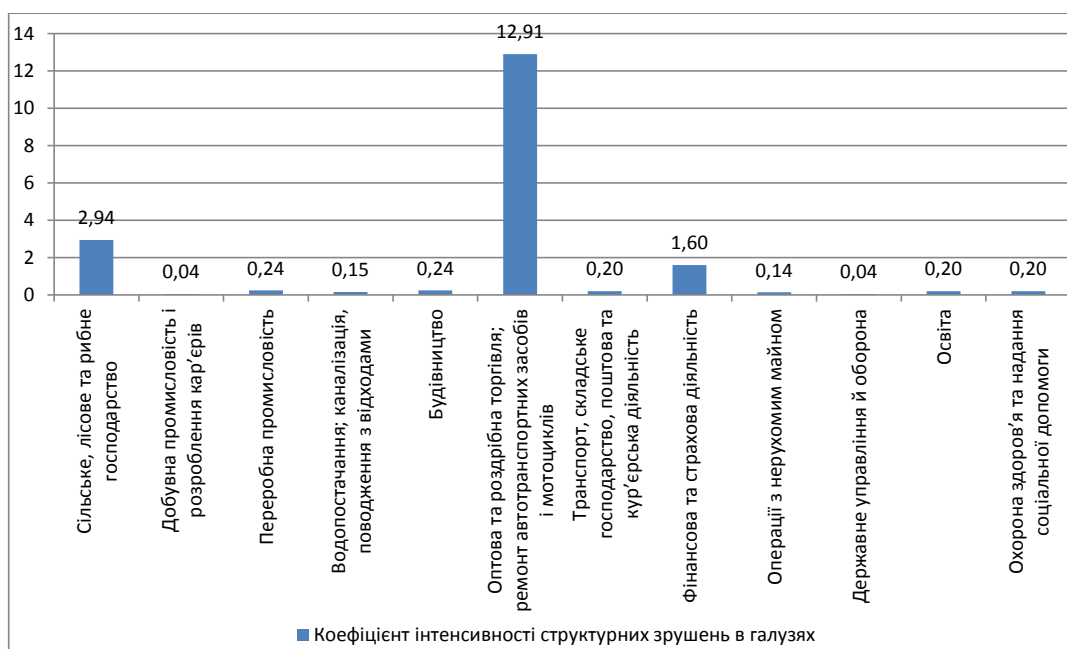

Рис. 3. Інтенсивність структурних зрушень в економіці України впродовж 2010–2016 рр.

Джерело: розраховано авторами за [8]

господарстві (2,94). Найнижчим коефіцієнт інтенсивності структурних зрушень був в добувній промисловості – 0,04, яка зазнала найбільших втрат у зв'язку з військовими діями на території Донецької та Луганської областей.

Таким чином, показники інтенсивності структурних зрушень в економіці України засвідчують їх інерційний характер. На формування структури економіки регіонів сьогодні впливають новітні для розвитку економіки України процеси. Йдеться про розвиток транснаціональних корпорацій, дилерських фірм, мережевих бізнес-структур у виробничій, торгівельній та інших сферах економічної діяльності, появу інших нових просторових форм організації економічної діяльності (кластерів, технополісів, індустріальних парків та ін.), поширення інноваційних видів послуг тощо. Всі ці процеси змінюють традиційну структуру економіки регіонів, однак не вирішують всіх проблем їх структурної модернізації. Натепер основною проблемою економіки України, крім військової агресії на сході країни, і надалі залишаються її енергоємність, відсутність у підприємств інноваційної стратегії розвитку, яка б забезпечувала необхідний рівень оновлення і диверсифікації виробництва, підвищення його конкурентоспроможності.

Погоджуємося з думкою окремих науковців [9; 10; 11], що Україна повторює шлях країн Центральної та Східної Європи зі структурними змінами, що передбачають поступове щорічне нарощування сфери послуг (включаючи розвиток фінансових і високотехнологічних інформаційних послуг) зі щоразу більшою залежністю інвестиційних процесів від фінансової сфери, насамперед потоків кредитних ресурсів (кредити Міжнародного валютного фонду), які стають вагомим фактором для економічного розвитку України.

Висновки. Таким чином, досягнення необхідних темпів економічного зростання та прискорення процесів структурної модернізації можливе за умов формування інноваційної моделі розвитку економіки України та її регіонів. Структурними пріоритетами такої моделі є зростання частки високотехнологічних виробництв обробної промисловості; телекомунікаційних, фінансових та бізне-

сових послуг, а також соціально орієнтованих видів економічної діяльності; досягнення раціонального співвідношення пропорцій між державним і ринковим секторами; забезпечення пріоритетності нагромадження над споживанням у відтворювальній структурі економіки, подолання територіальної соціально-економічної асиметрії.

З метою забезпечення процесів структурної модернізації в регіонах України необхідно [12, с. 258]:

- запровадити моніторинг структурних зрушень в економіці регіону, що дасть змогу підвищити якість інформаційної бази відстеження трансформаційних процесів, здійснювати прогнозування ризиків структурних реформ, своєчасно приймати рішення щодо коригування структурних пріоритетів економічного розвитку регіону. Крім того, проведення моніторингових обстежень сприятиме корегуванню чинних регіональних економічних та соціальних програм відповідно до пріоритетів структурної політики;

- розробити та запровадити у практику проведення моніторингових обстежень систему показників-індикаторів, які б відображали специфіку та ефективність структурних процесів у регіоні;

- акцентувати увагу на висвітленні тенденцій структурних зрушень в економіці регіону під час розроблення Програм соціально-економічного розвитку області та корегування регіональної стратегії;

- підвищити контроль за реалізацією заходів екологічної реструктуризації та модернізації виробничих потужностей базових галузей економіки з метою зниження ресурсомісткості виробництва та підвищення його наукомісткості, впровадження енергозберігаючих технологій, альтернативних джерел енергії;

- активізувати діяльність щодо залучення довгострокових інвестицій у розвиток нових перспективних виробництв;

- передбачити розроблення міжрегіональних соціально-економічних та екологічних програм, які не тільки вирішуватимуть проблеми суміжних регіонів в сфері інфраструктурного забезпечення, а й забезпечуватимуть підтримку розвитку кластерно-мережевих бізнес-структур.

Список використаних джерел:

1. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / [В.М. Геєць, В.П. Александрова, О.І. Барановський та інші]; за ред. акад. НАН України В.М. Гейця. К.: Ін-т економ. прогноз., Фенікс, 2003. 1008 с.
2. Иноземцев В.Л. За пределами экономического общества: Постиндустриальные теории и постэкономические тенденции в современном мире / Иноземцев В.Л. – М.: Академия, Наука, 1998. 614 с. URL: <http://www.ecsocman.edu.ru/db/msg/299161.html>.
3. Маслій В.В. Методологічні аспекти формування системи показників для статистичного аналізу технологічної структури інвестицій в основний капітал / В.В. Маслій, С.А. Питель // Наука молода. 2007. № 7. С. 167–171. URL: <http://www.library.tane.edu.ua/images/naukvydannya/hx99QA.pdf>.
4. Онищенко В.О. Аналіз факторів впливу на іноземні інвестиції / В.О. Онищенко, Т.В. Романова // Економіка і регіон: наук. вісн. Полтава: ПолтНТУ, 2008. № 2. С. 3–7. С. 4.
5. Жаліло Я.А. Вектори економічного розвитку: зростання та його чинники / Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, О.О. Молдован // Україна в 2005–2009 рр.: стратегічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: монографія / за заг. ред. Ю.Г. Рубана. К.: НІСД, 2009. С. 217–233.
6. Соціально-економічний розвиток України за 2017 рік [Електронний ресурс] / Відп. за вип. О.А. Вишнеvsька. Державна служба статистики України, 2018. 8 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/so_ek_r_u/soekru_u/arh_soekru_17.htm.
7. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>.
8. Регіони України 2016: стат. зб. / за ред. І.Є. Вернера. Відп. за вип. М.Б. Тімоніна. К.: Державна служба статистики, 2017. Ч. 2. 687 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2014/zb/12/zb_reg2_pdf.zip.
9. Згуровський М. Болісне одужання через кризу / М. Згуровський // Дзеркало тижня. 2008. № 47. С. 8.
10. Кораблін С. Україна постіндустріальна / С. Кораблін // Дзеркало тижня. 2010. № 4(874). С. 7.
11. Уманців Ю.М. Глобальні фінансові виклики: світовий досвід та українські реалії / Ю.М. Уманців // Фінанси України. 2009. № 1. С. 73–85.
12. Шульц С.Л. Структурні процеси в економіці регіонів України та їх роль у забезпеченні економічного зростання // Львівська суспільно-географічна школа: історія, теорія, українознавчі студії: матеріали Всеукраїнської наукової конференції з участю закордонних вчених присвяченої 70-літтю кафедри економічної і соціальної географії (м. Львів, 19–20 листопада 2015 р.), Львів, 2015. С. 257. С. 253–258.

ОСОБЕННОСТИ СТРУКТУРНЫХ СДВИГОВ В ЭКОНОМИКЕ УКРАИНЫ

Аннотация. В статье обоснована необходимость исследования структурных сдвигов в экономике. Проведен анализ структуры ВДВ по видам экономической деятельности. Осуществлена оценка масштабов структурных сдвигов, их скорости и интенсивности в отраслевом измерении. На основе проведенных расчетов оценена интенсивность протекания структурных сдвигов. Определены перспективы и основные направления структурных изменений, которые необходимы для достижения роста экономики.

Ключевые слова: структура экономики, структурные сдвиги, валовая добавленная стоимость, масса структурных сдвигов, скорость структурных сдвигов, интенсивность структурных сдвигов.

TRAITS OF STRUCTURAL DEFECTS IN THE ECONOMY OF UKRAINE

Summary. The article substantiates the necessity of studying structural changes in economy. The analysis of the structure of the Gross Added Value (GAV) by type of economic activity was carried out. The estimation of scales of structural changes their speed and intensity in the sectoral dimension is estimated. On the basis of the calculations, the intensity of structural changes was estimated. The prospects and main directions of the structural changes that are necessary for the achievement of economic growth are outlined.

Key words: structure of economy, structural shifts, gross added value, mass of structural shifts, speed of structural shifts, intensity of structural shifts.